

Srinakharinwirot Research and Development Journal
of Humanities and Social Sciences

Volume 17, Issue 1, January - June 2025, Pages 1 – 10 ISSN 3027-6039 (Online)

Research Article

การวิเคราะห์ผลงานประพันธ์เพลงตลกคำเมืองของวิฑูรย์ ใจพรหม

An analysis of the comedy-style compositions of northern language songs by
Witoon Jaiprom

เอกธิดา เสริมทอง*

Aekthida Sermthong*

สาขาศิลปะการแสดงสร้างสรรค์ คณะอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต

Creative Performing Arts, College of Creative Industries, Rattana Bundit University.

*Corresponding author, e-mail: aekthida.se@gmail.com

Received: 30 November 2023; Revised: 9 April 2024; Accepted: 14 May 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชีวิตประวัติและผลงานของศิลปินตลกคำเมือง วิฑูรย์ ใจพรหม ศึกษาวิธีการประพันธ์เพลงและแนวคิดตลกคำเมือง ศึกษาเนื้อหาและกลวิธีในการเล่าเรื่องในบทเพลงตลกคำเมือง รวมถึงศึกษาคูณค่าทางวรรณศิลป์จากบทเพลงตลกคำเมืองที่วิฑูรย์ ใจพรหม เป็นผู้ประพันธ์และเป็นผู้ขับร้องด้วยตนเอง จำนวนทั้งสิ้น 15 บทเพลง ใช้วิธีการค้นคว้าและเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) ผลการวิจัยพบว่า ความรักในการร้องเพลง ลักษณะนิสัยส่วนตัว ประสบการณ์ และโอกาสมีส่วนผลักดันให้วิฑูรย์ ใจพรหม ก้าวขึ้นมาเป็นนักร้อง และนักประพันธ์เพลงในแบบเพลงตลกคำเมืองอันเป็นเอกลักษณ์ โดยลักษณะการประพันธ์เพลงแบ่งออกเป็น 2 ยุค คือยุคที่ 1 มีลักษณะการประพันธ์เพลงแบบที่มีท่อนร้องและท่อนพูดสลับกัน และยุคที่ 2 มีลักษณะการประพันธ์เพลงแบบตลกในเนื้อเพลง ส่วนแบบแผนการประพันธ์บทเพลง หรือคีตลักษณ์ (Musical Forms) ที่นิยมใช้ คือรูปแบบสโตรฟิก (Strophic Form) เป็นลักษณะของเพลงร้องที่มีแนวทำนองเดียวตลอดแต่มีการเปลี่ยนเนื้อร้องมีรูปแบบเป็น AAA ด้านแนวคิดตลกที่นิยมใช้ในการประพันธ์เพลงมากที่สุดคือ Relief theory หรือทฤษฎีการผ่อนคลายในลักษณะการสร้างเสียงหัวเราะ ขบขัน ลดความตึงเครียดทางจิตใจ โดยยกประเด็นทางสังคมมาประกอบในเนื้อหาเพลง โดยนิยมนำเสนอความตลกจากโครงเรื่องและใช้การสื่อสารเรื่องราวที่ชัดเจนตรงไปตรงมา ประกอบด้วยโครงเรื่อง 3 ลักษณะ คือโครงเรื่องเกี่ยวกับความประหลาด โครงเรื่องเกี่ยวกับประเด็นทางสังคม และโครงเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรม นอกจากนี้แต่ละเพลงยังมีองค์ประกอบของการเล่าเรื่องครบทั้ง 7 องค์ประกอบ รวมถึงมีลักษณะการเล่าเรื่องแบบเส้นตรง (Linear storytelling) ในส่วนของคุณค่าทางวรรณศิลป์ในบทเพลงพบว่า

ประกอบด้วยการใช้ภาพพจน์ การใช้คำกลอนเชิงวรรณศิลป์ การเล่นคำ และการเล่นเสียง นอกจากนี้ยังพบการใช้คำอุทาน และการใช้คำพวนในบทเพลงอีกด้วย

คำสำคัญ: ประพันธ์เพลง; เพลงคำเมืองภาคเหนือ; แนวคิดตลก; วิษุรีย์ ใจพรหม

Abstract

The objective of this research article is to study the biography and works of comedian Kham Muang, Witoon Jaiprom. Study the methods of composing songs and the concept of Kham Muang comedy. Study the content and strategies for telling stories in the Kham Muang comedy songs. Including studying the literary value of the Kham Muang comedy songs which Witoon Jaiprom is the author and the singer himself. There are a total of 15 songs. Research and data collection methods were used by In-dept Interview, documentary research and textual analysis. The results of the research found that passion for singing, personal characteristics, experiences, and opportunities have driven Witoon to succeed, to become a singer and the composer of the unique Khammuang comedy song. In addition, music composition is divided into 2 eras: 1st era There was a style of song writing that had alternating singing and speaking parts, called sectional music composition. The second era called humorous content song composition which is funny song content. Song writing pattern or musical forms that are commonly used is Strophic Form, which is a style of singing that has the same melody throughout but the lyrics are changed to AAA format. The funny concept that is most used in music composition is Relief theory or relaxation theory. In the manner of creating laughter, humor, and reducing mental tension by raising social issues in the song content. Most of them bring out the comedy from the storyline which is clearly communicated and straightforward, consisting of 3 characteristics: a storyline about behavior, the storyline revolves around social issues, and storylines about culture. In addition, each song also has all 7 elements of storytelling, including linear storytelling. In terms of the literary value of the song, it was found that consist of the use of images, using literary questions, word play, and sound play. There is also the use of interjections. and the use of fluctuating words in songs as well.

Keywords: Compose Music; Northern Folksong Song; Funny Concept; Witoon Jaiprom

บทนำ

การใช้ภาษาถิ่นในเพลงถือเป็นความคิดสร้างสรรค์ของผู้ประพันธ์เพลงที่ผสมผสานความเป็นท้องถิ่น ถ่ายทอดเนื้อหาเพลงให้เกิดอัตลักษณ์ และสร้างเสน่ห์ให้เพลงมีความโดดเด่นไม่เหมือนใคร หลาย ๆ เพลงกลายเป็นเพลงฮิตไม่เพียงแต่ในท้องถิ่น แต่ยังได้รับการตอบรับที่ดีจากผู้ฟังทั่วประเทศ สร้างชื่อเสียงให้ศิลปินผู้ขับร้องเพลง รวมไปถึงนักแต่งเพลงท้องถิ่น อาทิ เพลงภาษาถิ่นภาคเหนือทำให้ศิลปินจรัล มโนเพ็ชร ผู้ซึ่งเป็นทั้งนักร้อง นักดนตรี นักแต่งเพลง และนักแสดง เป็นที่จดจำจากงานดนตรีที่มีเอกลักษณ์จากการสร้างสรรค์เพลงภาษาถิ่นเหนือในชุดโฟล์กซองคำเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 กระทั่งปัจจุบันที่แม้จรัล มโนเพ็ชร จะเสียชีวิตไปแล้วแต่บทเพลงก็ยังสร้างความประทับใจไม่เสื่อมคลาย รวมไปถึงนักร้องคู่ขวัญที่มีกรรองเพลงคู่กันอย่างสุนทรี เวชานนท์ และส่งต่อผลงานที่มีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นเพลงภาษาถิ่นภาคเหนือมาสู่คนรุ่นลูก

อย่างล้นหลาม คัมภีร์ แสดงให้เห็นถึงเสียงตอบรับของผู้ฟังที่มีต่อความนิยมเพลงภาษาถิ่นภาคเหนืออย่างปฏิเสธไม่ได้ งานวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์ผลงานประพันธ์เพลงตลกคำเมืองของวิฑูรย์ ใจพรหม" ศิลปินเพลงตลกแห่งล้านนา ผู้เป็นเจ้าของผลงานเพลงคำเมืองล้านนาที่สร้างเอกลักษณ์ในผลงานโดยสอดแทรกความตลกขบขันจากสถานการณ์ต่าง ๆ ใส่น้ำเสียงเพลงชนิชา ปริสัญญกุล [1] กล่าวถึงวิฑูรย์ ใจพรหม ว่าเป็นนักร้องเพลงตลกคำเมืองเต็มรูปแบบคนแรกของประเทศไทย ในส่วนของผลงานวิฑูรย์ ใจพรหม นำเสนอบทเพลงที่เป็นเอกลักษณ์ในการให้ความบันเทิง ตลอดจนสร้างเสียงหัวเราะ ด้วยทั้งเนื้อหาเพลง และลีลาการขับร้องเพลงที่โดดเด่นไม่เหมือนใคร กว่า 46 ปี ที่คร่ำหวอดอยู่ในวงการเพลงภาษาถิ่นภาคเหนือ ด้วยผลงานกว่า 19 อัลบั้ม รวมผลงานเพลงได้กว่า 400 เพลง ทั้งนี้การวิจัยนี้มีได้มุ่งประเด็นไปที่การเป็นนักร้องเพลงตลกคำเมืองเพียงเท่านั้น หากแต่มุ่งประเด็นศึกษาไปถึงการเป็นนักประพันธ์เพลงของวิฑูรย์ ใจพรหม อีกด้วย โดยตระหนักถึงคุณค่าของผลงานการร้องและการประพันธ์เพลงของวิฑูรย์ ใจพรหม ในการมีส่วนอนุรักษ์ และส่งเสริมวัฒนธรรมทางภาษาผ่านบทเพลง รวมถึงผู้ที่มีความสนใจในการประพันธ์เพลงสามารถเรียนรู้แนวทางในการประพันธ์จากผลการศึกษาในงานวิจัยนี้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาชีวประวัติ และผลงานของวิฑูรย์ ใจพรหม
2. ศึกษาวิธีการประพันธ์เพลง และแนวคิดตลกคำเมืองในบทเพลงของวิฑูรย์ ใจพรหม
3. วิเคราะห์เนื้อหา และกลวิธีในการเล่าเรื่องในบทเพลงเพลงตลกคำเมืองที่ประพันธ์โดยวิฑูรย์ ใจพรหม
4. ศึกษาคุณค่าทางวรรณศิลป์จากบทเพลงตลกคำเมืองที่ประพันธ์โดยวิฑูรย์ ใจพรหม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้กำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่าง และเครื่องมือตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ศึกษาเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกศึกษาผลงานของวิฑูรย์ ใจพรหม เจ้าของผลงานเพลงตลกคำเมืองแห่งล้านนา ศิลปินอารมณ์ดีที่มีลีลาการขับร้องที่โดดเด่นและมีผลงานเพลงกว่า 19 อัลบั้ม ซึ่งมากกว่า 400 เพลง รวมทั้งยังเป็นผู้ประพันธ์เพลงแนวตลกคำเมืองอีกด้วย

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย คือผลงานเพลงตลกคำเมืองที่ศิลปินวิฑูรย์ ใจพรหม เป็นผู้ประพันธ์เนื้อร้องและขับร้องด้วยตนเอง จำนวนทั้งสิ้น 15 บทเพลง ได้แก่

1. เพลงน้ำเปลี่ยนนิสัย	9. เพลงหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล
2. เพลงชีวิตน่องก้อย	10. เพลงเมีย 7 คน
3. เพลงผัวเมียอลเวง	11. เพลงเมาไม่ขับ
4. เพลงชุมทางบันเทิง	12. เพลงวางแผนเล็กเมีย
5. เพลงสามขุนพลขี่เมา	13. เพลงเขียดจี
6. เพลงปากคนปากคั่น	14. เพลงเห็ดถอบ
7. เพลงคนต่างดาว	15. เพลงเมียสามอ
8. เพลงนักเลงสามจังหวัด	

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ด้วยงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการค้นคว้า และเก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องมือ ดังนี้

3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) โดยเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสัมภาษณ์ชนิดไร้โครงสร้าง (Unstructured Interview) หรือ (informal interview) โดยใช้ลักษณะคำถามทั้งชนิดปลายเปิด

(Open Question) และคำถามปลายปิด (Close Question) เพื่อหาคำตอบวัตถุประสงค์ที่ 1 (ชีวประวัติและผลงาน) วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 (วิธีการประพันธ์เพลงและแนวคิดตลกคำเมือง) และวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 (วิเคราะห์เนื้อหาและกลวิธีในการเล่าเรื่องในบทเพลงเพลง) ในการเก็บข้อมูลเพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม 1 ชุด แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ชีวประวัติและผลงานของวิทยุรย์ ใจพรหม ลักษณะคำถามเป็นคำถามชนิดปลายเปิด (Open Question) จำนวน 11 คำถาม

ตอนที่ 2 วิธีการประพันธ์เพลงลักษณะคำถามเป็นคำถามชนิดปลายเปิด (Open Question) และคำถามปลายปิด (Close Question) จำนวน 8 คำถาม

ตอนที่ 3 แนวคิดตลกคำเมือง ลักษณะคำถามเป็นคำถามชนิดปลายเปิด (Open Question) จำนวน 5 คำถาม

ตอนที่ 4 กลวิธีการเล่าเรื่องในบทเพลงเพลง ลักษณะคำถามเป็นคำถามชนิดปลายเปิด (Open Question) และคำถามปลายปิด (Close Question) จำนวน 4 คำถาม

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยกำหนดผู้ทรงคุณวุฒิ 4 คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนิเทศศาสตร์และการสื่อสารประพันธ์เพลง ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ จากนั้นนำผลการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือมาหาค่า IOC (Index of Item objective congruence) เพื่อความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม หรือค่าสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา เมื่อได้ผลผู้วิจัยจึงทำการปรับปรุง แก้ไข หรือเพิ่มเติมเครื่องมือตามคำแนะนำให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนนำไปใช้ต่อไป

3.2 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมเพื่อหาคำตอบวัตถุประสงค์ที่ 1 (ชีวประวัติและผลงาน) จากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ที่ถูกเก็บรวบรวมอย่างเป็นระบบไว้แล้วจากสื่อ รวมถึงผลสรุป การอภิปรายผล และบทวิเคราะห์ของงานวิจัย (Primary Source) ที่ได้รับการเผยแพร่ ในส่วนของเนื้อหาบทเพลงที่ประพันธ์ขึ้นโดยศิลปินวิทยุรย์ ใจพรหม ทั้งสิ้น 15 บทเพลง ผู้วิจัยได้รวบรวมและศึกษาจากสื่อที่มีการเผยแพร่สู่สาธารณะแล้ว

3.3 การวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เนื้อหา และภาพจากมิวสิกวิดีโอจากกลุ่มตัวอย่าง 15 บทเพลง เพื่อถอดเนื้อหาบทเพลง และค้นหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 (วิธีการประพันธ์เพลง และแนวคิดตลกคำเมืองในบทเพลง) รวมถึงวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 (วิเคราะห์เนื้อหา และกลวิธีในการเล่าเรื่องในบทเพลง) เพิ่มเติมในส่วนที่นอกเหนือจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ตลอดจนการค้นหาคำตอบสำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 (คุณค่าทางวรรณศิลป์จากบทเพลง)

ผลการวิจัย

1. สรุปชีวประวัติและผลงานของวิทยุรย์ ใจพรหม วิทยุรย์ ใจพรหม เป็นชื่อจริงและนามสกุลจริง ที่ใช้ในวงการเพลง และในชีวิตจริง วิทยุรย์มีความสนใจในการร้องเพลงมาตั้งแต่เด็กจึงมักเข้าประกวดร้องเพลงเพื่อความสนุกสนาน และความอยากได้ของรางวัลจากการประกวด อุปนิสัยเป็นคนสนุกสนาน ยิ้มแย้ม และอารมณ์ดี ทำให้การร้องเพลงและการแสดงพูดเล่นหยอกเินบนเวทีมีความเป็นธรรมชาติ สร้างความสุขให้ผู้ฟังจนได้รับเสียงตอบรับที่ดีเรื่อยมา ฉายแววจนได้รับการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ที่ให้ความเมตตา วิทยุรย์จึงยึดอาชีพนักร้องและเป็นผู้ให้ความบันเทิงเรื่อยมา สำหรับการประพันธ์เพลงถือเป็นอีกก้าวหนึ่งที่วิทยุรย์ได้เรียนรู้ แม้ว่าจะประพันธ์เพลงจำนวนไม่มากเท่ากับการร้องเพลงก็ตาม ในด้านการประพันธ์เพลง ผลงานเพลงที่วิทยุรย์เป็นผู้ประพันธ์และเป็นผู้ขับร้องเองล้วนได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ถือเป็นเพลงฮิตติดหู เป็นที่รู้จัก ด้วยบทเพลงมีเอกลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นตัวเองอย่างชัดเจนคือ ทำนองสนุก เนื้อหาดลกขบขัน และให้แง่คิดบอกสอนและเตือนสติ

2. สรุปวิธีการประพันธ์เพลงและแนวคิดตลกคำเมืองจากผลงานเพลงของวิทยุรย์ ใจพรหม

2.1 ลักษณะวิธีการประพันธ์เพลงของศิลปินวิทยุรย์ ใจพรหม แบ่งออกเป็น 2 ยุค 2 ลักษณะ เนื่องจากยุคสมัยและความนิยมในการฟังเพลงของผู้ฟังเปลี่ยนแปลงไป ดังนี้

ยุคที่ 1 เรียกว่าการประพันธ์เพลงแบบที่มีท่อนร้อง และท่อนพูดสลับกัน โดยจะประพันธ์ทำนองและเนื้อร้อง (ที่ประกอบด้วยท่อนร้อง ท่อนพูด รวมถึงมุกตลก) ไปพร้อม ๆ กัน

ลักษณะการประพันธ์เพลงแบบยุคที่ 1 มีทั้งการประพันธ์เนื้อเพลงแบบสถานการณ์เดียวทั้งเพลง (Single Situation) และการประพันธ์เนื้อเพลงแบบหลายสถานการณ์ในเพลง (Various Situations) ดังนี้

1) การประพันธ์เนื้อเพลงแบบสถานการณ์เดียวทั้งเพลง (Single Situation) มีจำนวน 3 บทเพลง ดังนี้ 1) เพลงผัวเมียอลเวง นำเสนอสถานการณ์ในเพลงคือสามีเบียดเบียนภรรยาชอบบ่นเรื่องกินเหล้า ในขณะที่ภรรยาบ่นสามีและใช้ทำงานบ้าน วันหนึ่งภรรยาร้องเรียกให้เพื่อนบ้านช่วยแสร้งว่าสามีทุบตี ต่อมาเมื่อถูกสามีทุบตีจริง ๆ ชาวบ้านกลับเข้าใจว่าภรรยาแสร้งเหมือนที่เคยทำ 2) เพลงปากคนปากคันเนื้อ เพลงพูดถึงการพูดจาเหลวไหล พูดแต่เรื่องไม่ดีของพี่สม และโยงไปถึงการที่พี่สมเอาเรื่องของน้องนิ และแฟนใหม่ไปเล่าให้คนอื่นฟังจนโดนพี่สมโดนน้องนิตบ และ 3) เพลงเมีย 7 คน กล่าวถึงผู้ชายที่เชื่อในเรื่องของวันเวลาเกิดของคนจะสัมพันธ์กับนิสัย ในเพลงกล่าวถึงเมียทั้ง 7 คน ที่มีลักษณะนิสัยแตกต่างกันตามวันเกิด

2) การประพันธ์เนื้อเพลงแบบหลายสถานการณ์ในเพลง (Various Situations) มีจำนวน 8 เพลง ดังนี้ 1. เพลงน้ำเปลี่ยนนิสัย 2. เพลงชีวิตน้องก้อย 3. เพลงชุมทางบันเทิง 4. เพลงสามขุนพลขี่เมา 5. เพลงคนต่างด้าว 6. เพลงนักเลงสามจังหวัด 7. เพลงหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล และ 8. เพลงเมาไม่ขับ ตัวอย่างการประพันธ์เนื้อเพลงแบบหลายสถานการณ์ในเพลง เช่น เพลงน้ำเปลี่ยนนิสัย สถานการณ์ในเพลงประกอบด้วยให้ทำความดีด้วยการทำบุญ / ควรใส่ถุงยางอนามัยเพื่อป้องกันโรคเอดส์ / ผลบุญจะช่วยหนุนส่งเมื่อเราเสียชีวิตแล้ว / หลานโดนตำรวจจับกลางสี่แยกไฟแดง / คนสมัยนี้ไม่ชอบเข้าวัด แต่ชอบเรื่องกินเหล้า / ความเชื่อที่ว่ากินเหล้าน้อย ๆ เป็นยา / ความตายคือความจริงแท้แน่นอน และเพลงชีวิตน้องก้อย สถานการณ์ในเพลงจะกล่าวถึงปัจจุบันมีเพศที่สามมากมายมีทั้งคนดี และคนไม่ดี / ผู้ชายจะลวนลามกะเทยแต่กะเทยก็กลัวติดโรคเอดส์ / หนุ่มชาวกรุงเจอกะเทยที่ป้ายรถเมล์และชวนพูดคุยโดยเข้าใจว่าเป็นผู้หญิง / หนุ่มชาวกรุงสงสัยเสียงของกะเทยแต่พอเห็นหน้าหน้าแข็งก็จึงรู้ว่าไม่ใช่ผู้หญิง / กะเทยขโมยพาสปอร์ตหนุ่มชาวต่างชาติเพื่อไม่ให้กลับประเทศ เป็นต้น

ยุคที่ 2 เรียกว่าการประพันธ์เพลงแบบตลกในเนื้อเพลง (Humorous Content Song) โดยจะประพันธ์เนื้อร้องที่มีเนื้อหาและมุกตลกในเนื้อเพลงโดยไม่มีการแบ่งเป็นท่อนเพลง และท่อนพูดอย่างชัดเจน การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการประพันธ์เพลงเกิดจากความนิยมของผู้ชมผู้ฟังและยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้ฟังไม่นิยมฟังเพลงที่ยาวรวมถึงรูปแบบการเผยแพร่เพลงบนสื่อแตกต่างจากการแสดงบนเวทีเหมือนในยุคแรก จากกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยพบว่า เพลงที่มีการประพันธ์ในลักษณะดังกล่าวมีจำนวนทั้งสิ้น 4 เพลง ดังนี้ 1. เพลงวางแผนเลิกเมีย 2. เพลงเขียดจี้ 3. เพลงเห็ดถอบ และ 4. เพลงเมียสามอ

2.2 แบบแผนการประพันธ์บทเพลงหรือคีตลักษณ์ (Musical Forms) พบว่าวิฑูรย์ ใจพรหม นิยมใช้รูปแบบสโตรฟิก (Strophic Form) เป็นลักษณะของเพลงร้องที่มีแนวทำนองเดียวตลอด แต่มีการเปลี่ยนเนื้อร้องมีรูปแบบเป็น AAA หรือไม่ก็ร้องทำนองไม่ซ้ำเลยร้องไปเรื่อย ๆ จากการศึกษาพบว่า มีการใช้รูปแบบดังกล่าวประพันธ์เพลงถึง 12 จาก 15 บทเพลง ในขณะที่รูปแบบไบนารี (Binary Form) หรือทวิบท เป็นลักษณะของเพลงที่มี 2 ท่อน (Two Part Form) รูปแบบเป็นการถามและตอบ เข้าไปมาอาจเป็นหลายเที่ยว เช่น AB, AABB ซึ่งเป็นรูปแบบของเพลงที่มีทำนองสำคัญเพียง 2 กลุ่มคือ ทำนอง A และ B จากการศึกษาพบว่า วิฑูรย์ ใจพรหม ใช้รูปแบบดังกล่าวในการประพันธ์เพลง 2 จาก 15 บทเพลง และยังพบว่า มีการประพันธ์เพลงในแบบรอนโด (Rondo Form) ในลักษณะของการเน้นที่แนวทำนองหลัก (A) หรือเป็นลักษณะของเพลงที่มีบทดอกสร้อย กล่าวคือแนวทำนองหลักทำนองแรก (A) จะวนกลับมาอยู่ระหว่างแต่ละส่วนที่ต่างกัน รูปแบบเป็น ABACADA จำนวนมี 1 บทเพลงด้วย

2.3 สรุปแนวคิดตลกที่ใช้ในการประพันธ์เพลง

งานวิจัยนี้ใช้แนวคิดทฤษฎีอารมณ์ขันของ Valkenburg และแนวคิดประเภทของตลกของ Thompson เพื่อการวิเคราะห์การประพันธ์เพลงตลกคำเมือง ผลการศึกษาจำแนกออกได้ ดังนี้

จากแนวคิดทฤษฎีอารมณ์ขันของ Buijzen and Valkenburg [2] พบว่าแนวคิดตลกที่คุ้นวิหุรย์ ใจพรหม ใช้ในการประพันธ์เพลงมากที่สุด Relief Theory หรือทฤษฎีการผ่อนคลาย คือการสร้างเสียงหัวเราะ ขบขัน ลดความตึงเครียดทางจิตใจ ประเด็นทางสังคมที่หยิบยกมาประกอบในเพลงจะนำเสนอในลักษณะของอารมณ์ขันแทนที่ความรู้สึกด้านลบ พบว่า มี 6 บทเพลง ที่มีลักษณะการใช้แนวคิดตลกดังกล่าว ได้แก่ เพลงน้ำเปลี่ยนนิสัย เพลงชีวิตน้องก้อย เพลงปากคนปากคัน เพลงหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล เพลงเขียดจี่ เพลงเห็ดถอบ นอกจากนี้มีเนื้อเพลงที่พบว่า ใช้แนวคิดตลก Superiority Theory หรือทฤษฎีความเหนือกว่า เพื่อถ่ายทอดความตลกในลักษณะการสร้างเสียงหัวเราะเกี่ยวกับความโชคร้ายของผู้อื่น (Schadenfreude) โดยพบว่า มี 5 บทเพลงที่มีลักษณะการใช้แนวคิดตลกในการประพันธ์เพลงตามแนวคิดทฤษฎี Superiority Theory หรือทฤษฎีความเหนือกว่า ได้แก่ เพลงชุมทางบันเทิง เพลงสามขุนพลขี่เมา เพลงคนต่างด้าว เพลงนักเลงสามจังหวัด และเพลงเมาไม่ขับ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังพบว่า มีการใช้ Incongruity Theory หรือทฤษฎีความไม่ลงรอยกัน สอดแทรกความตลกในเนื้อหาบทเพลง บทเพลงที่ใช้การประพันธ์ตามแนวคิดดังกล่าวมีจำนวน 4 บทเพลง ได้แก่ เพลงผัวเมียอลเวง เพลงเมีย 7 คน เพลงวางแผนเลิกเมีย และเพลงเมียสามอ

ส่วนแนวคิดประเภทของตลกของ Thompson (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2542) [3] ทั้ง 2 หมวดหมู่ 6 ประเภท จำแนกได้ดังนี้

1. หมวดตลกโปกฮา มี 4 ประเภท ได้แก่ ตลกลามกอนาจาร (Obscenity) ตลกเคราะห์หามยามร้ายทางร่างกาย (Physical Mishap) ตลกกลไกของเรื่อง (Plot Device) และตลกไหวพริบคำคม (Verbal Wit)

ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดตลกที่ใช้ในเพลงชุมทางบันเทิง เป็นตลกความลามกอนาจาร (Obscenity) ถือเป็นลักษณะตลกชั้นต่ำที่สุด ตามแนวคิดนี้กล่าวว่าความลามกอนาจารที่ไม่จำเป็นต้องอธิบายถึง และแต่ละสังคมให้ความสำคัญในเรื่อง “ความเปลือย” แตกต่างกัน ความลามกอนาจารเป็นเรื่องที่กำหนดยาก เนื่องจากมีเรื่องของวัย รสนิยม และภูมิปัญญาที่แตกต่างกันเป็นประเด็นที่ต้องคำนึงถึงด้วย

แนวคิดตลกที่ใช้ในเพลงผัวเมียอลเวง เป็นตลกเคราะห์หามยามร้ายทางร่างกาย (Physical Mishap) มีลักษณะของความตลกประเภทเจ็บตัว ตลกประเภทโครมคราม (Slapstick Comedy)

แนวคิดตลกกลไกของเรื่อง (Plot Device) พบใน 6 บทเพลง ได้แก่ เพลงชีวิตน้องก้อย เพลงนักเลงสามจังหวัด เพลงเมีย 7 คน เพลงวางแผนเลิกเมีย เพลงเขียดจี่ และเพลงเห็ดถอบ แนวคิดตลกกลไกของเรื่อง (Plot Device) อธิบายถึงการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับความเข้าใจผิด ความคิดที่สวนทางกัน ความไม่ถูกกาลเทศะ หรือเหตุการณ์กระอักกระอ่วนใจ ลักษณะคล้ายตลกประเภทสถานการณ์ ความตลกอยู่ที่ความบังเอิญหรือความเหลือเชื่อ

แนวคิดตลกไหวพริบคำคม (Verbal Wit) พบใน 2 บทเพลง ได้แก่ เพลงหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล และเพลงเมาไม่ขับ ความตลกรูปแบบนี้เกิดจากการใช้ภาษาและคำพูดเจรจา

2. หมวดตลกขวนขวาย มี 3 ประเภท ได้แก่ ตลกกลั้้นในการเสนอตัวละคร (Inconsistency of Character) และตลกความคิดเสียดสี (Comedy of Idea and Satire)

แนวคิดตลกกลั้้นในการเสนอตัวละคร (Inconsistency of Character) พบใน 3 บทเพลง ได้แก่ เพลงน้ำเปลี่ยนนิสัย เพลงสามขุนพลขี่เมา และเพลงคนต่างด้าว ตลกรูปแบบนี้เป็นการกระทำหรือกล่าวคำพูดที่ทำให้ประหลาดใจ เพราะตรงข้ามกับสิ่งที่เห็นหรือรับรู้อาจสร้างขึ้นจากการสร้างทำหรือการเพื่อกลั้้นที่แท้จริงของตัวละคร

แนวคิดตลกทางความคิดและเสียดสี (Comedy of Idea and Satire) พบใน 2 บทเพลง ได้แก่ เพลงปากคนปากคัน และเพลงเมียสามอ ความตลกรูปแบบนี้เป็นการล้อเลียนและเสียดสีชีวิตจริงที่สามารถสร้างความขบขันได้กับเรื่องเครียด

3. สรุปการวิเคราะห์เนื้อหา และกลวิธีในการเล่าเรื่องในบทเพลงเพลงตลกคำเมืองที่ประพันธ์โดยวิฑูรย์ ใจพรหม ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาและกลวิธีในการเล่าเรื่องโดยจำแนกการวิเคราะห์ ดังนี้

1) วิเคราะห์องค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. โครงเรื่อง (Narrative structure or plot) 2. แก่นเรื่อง (Theme) ทั้ง แก่นเรื่องหลัก และแก่นเรื่องรอง 3. ตัวละคร (Character) ประกอบด้วย ตัวละครมิติเดียว (Flat Character) ตัวละครหลายมิติ (Round Character) ฉาก (Setting) ได้แก่ ฉากที่เป็นธรรมชาติ ฉากที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ ฉากที่เป็นช่วงเวลา หรือยุคสมัย ฉากที่เป็นการเดินทางชีวิตของตัวละคร และฉากที่เป็นสภาพแวดล้อมเชิงนามธรรม

2) วิเคราะห์องค์ประกอบรอง 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. ความขัดแย้ง (Conflict) ประกอบด้วย ความขัดแย้งภายในจิตใจของตัวละคร ความขัดแย้งระหว่างคนกับคนหรือระหว่างกลุ่มบุคคล ความขัดแย้งระหว่างคนกับสังคม ความขัดแย้งกับพลังภายนอก 2. สัญลักษณ์ (Symbol) ได้แก่ สัญลักษณ์ทางภาพ และสัญลักษณ์ทางเสียง 3. มุมมองในการเล่าเรื่อง (Point of view) ประกอบด้วย 4 ประเภท คือ การเล่าเรื่องจากบุคคลที่หนึ่ง (The first person narrator) การเล่าเรื่องจากจุดยืนบุคคลที่สาม (The third person narrator) การเล่าเรื่องจากจุดยืนที่เป็นกลาง (The objective) และการเล่าเรื่องแบบรู้รอบด้าน (The omniscient)

ผลการศึกษาพบว่า เพลงตลกคำเมืองประพันธ์โดยมีการวางโครงเรื่องในแต่ละเพลงชัดเจน ประกอบด้วยโครงเรื่อง 3 ลักษณะ คือ

1. โครงเรื่องเกี่ยวกับความประหลาด เช่น การทำความดี การดื่มสุรา การเล่นพนัน การคบเพื่อน การติดโรคทางเพศสัมพันธ์ การเตือนสติเรื่องความตาย และการพุดจา

2. โครงเรื่องเกี่ยวกับประเด็นทางสังคม เช่น เพศที่สาม ความสัมพันธ์ในครอบครัว (สามีภรรยา) การลักลอบเข้าเมือง การทะเลาะวิวาท การท่องเที่ยว การค้าขาย การกระตุ้นเศรษฐกิจภาคชุมชน รวมไปถึงความเชื่อทางโหราศาสตร์

3. โครงเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรม เช่น อาหารการกิน และการแต่งกาย

ผลการศึกษาแก่นเรื่อง (Theme) พบว่า วิฑูรย์ออกแบบประเด็นในการสื่อสาร (Key Message) เพลง 2 ลักษณะ คือ เพลงที่มีแก่นเรื่อง 2 แก่น คือแก่นเรื่องหลัก และแก่นเรื่องรอง พบว่ามีจำนวน 8 เพลง และเพลงที่นำเสนอแก่นเรื่องเดียว มีจำนวน 7 บทเพลง โดยแก่นเรื่องมีลักษณะบอกกล่าวเล่าความ แนะนำตักเตือน และสั่งสอน

ผลการศึกษาตัวละคร (Character) พบว่า ตัวละครที่ใช้ในบทเพลงเป็นตัวละครมิติเดียว (Flat Character)

ผลการศึกษาฉาก (Setting) พบว่า ในบทเพลงสะท้อนฉากที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ เช่น บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย เครื่องใช้ในครัวเรือน ฉากที่เป็นการเดินทางชีวิตของตัวละคร และฉากที่เป็นสภาพแวดล้อมเชิงนามธรรม เช่น ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม

ผลการศึกษาความขัดแย้ง (Conflict) พบว่า มีการสะท้อนประเด็นความขัดแย้งระหว่างคนกับคนมากที่สุด โดยคู่ขัดแย้ง เช่น สามีกับภรรยา นักเลงกับคู่อริ ตำรวจกับคนขี้เมา ชาวบ้านกับชาวบ้าน ตำรวจกับคนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง และผู้ชายกับเพศที่สาม

ผลการศึกษาสัญลักษณ์ (Symbol) พบว่า สัญลักษณ์ทางเสียง ได้แก่ คำ สำเนียง ภาษาท้องถิ่น เป็นสัญลักษณ์ที่ใช้มากที่สุด โดยพบว่ามีการใช้สัญลักษณ์ดังกล่าวในทุกบทเพลง

ผลการศึกษามุมมองในการเล่าเรื่อง (Point of view) พบว่า ผู้ประพันธ์ใช้มุมมองการประพันธ์ในลักษณะของการเล่าเรื่องจากบุคคลที่หนึ่ง (The first person narrator) มากที่สุด

4. สรุปคุณค่าทางวรรณศิลป์จากบทเพลงตลกคำเมืองที่ประพันธ์โดยวิฑูรย์ ใจพรหม

การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าทางวรรณศิลป์ในบทเพลงตลกคำเมืองใช้แนวทางการพิจารณา 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านภาพพจน์ ประกอบด้วย อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐานหรือบุคคลวัต และสัทพจน์ 2) ด้านการใช้คำถกเถียงวรรณศิลป์ 3) ด้านการเล่นคำประกอบด้วย คำพ้องรูป คำพ้องเสียง คำหลากหลายความหมาย และการซ้ำคำ 4) ด้านการเล่นเสียงประกอบด้วย

เล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ เล่นเสียงสัมผัสสระ และเล่นเสียงวรรณยุกต์ จิตต์นิภา ศรีไสย์ ประนอม วิบูลพันธ์ และอินทร์วุฒ เกษตรชนม์ [4] ด้วยเอกลักษณ์เฉพาะที่ค้นพบเพิ่มเติมในบทเพลงตลกคำเมืองที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงเพิ่มประเด็นการวิเคราะห์เรื่องการใช้คำอุทาน และการใช้คำพวนในบทเพลงเข้ามาร่วมด้วย ผลการศึกษาพบว่า ในด้านภาพพจน์การอุปมา หมายถึงการใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบกับสิ่งหนึ่งเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่งใช้มากที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่ามีการใช้คำถามเชิงวรรณศิลป์ในบทเพลง 7 บทเพลง จาก 15 บทเพลง ในส่วนการเล่นคำพบว่า มีการใช้คำซ้ำมากที่สุด โดยใช้ใน 2 ลักษณะ คือ การซ้ำคำโดยใช้เครื่องหมายไม่ยมก (๗) และการซ้ำคำโดยไม่ใช้ไม่ยมก (๗) ส่วนการเล่นเสียงพบว่า ทุกบทเพลงมีการเล่นเสียงสัมผัสสระ ในส่วนของการใช้คำอุทานพบว่า ในทุกบทเพลงมีการใช้คำอุทาน ในลักษณะคำอุทานบอกอาการ และอุทานเสริมบทแบบที่ใช้เป็นคำเสริม (ประเภทคำเสริมที่เลียนเสียงคำเดิมจะเสริมข้างหน้าหรือข้างหลังก็ได้ คำชนิดนี้ไม่มีความหมาย แต่บางคำก็ช่วยกระชับความหรือเน้นเสียงให้หนักแน่นขึ้น) มากที่สุด เช่น เข้าวัดเข้าวา เรื่องเหล่าเรื่องยา ผากเนื้อผากตัว และซี้มซี้ม ส่วนการใช้คำพวนพบว่า มีเพลง 2 บทเพลง ที่ใช้คำพวนมาสร้างความตลกขบขัน

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาลักษณะวิธีการประพันธ์เพลงของศิลปินวิทยุ ใจพรหม ผู้วิจัยสามารถจำแนกออกเป็น 2 ยุค 2 ลักษณะที่มีโครงสร้างการประพันธ์เพลงที่แตกต่างกัน ตามยุคสมัยและความนิยมในการฟังเพลงของผู้ฟัง ดังนี้

ยุคที่ 1 เรียกว่าการประพันธ์เพลงแบบที่มีท่อนร้องและท่อนพูดสลับกัน ยุคที่ 2 เรียกว่าการประพันธ์เพลงแบบตลกในเนื้อเพลง (Humorous content song) โดยจะประพันธ์เนื้อร้องที่มีเนื้อหาและมุกตลกในเนื้อเพลงโดยไม่มีการแบ่งเป็นท่อนเพลงและท่อนพูด การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการประพันธ์เพลงเกิดจากความนิยมของผู้ชมผู้ฟังและยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้ฟังไม่นิยมฟังเพลงที่ยาว และรูปแบบการเผยแพร่เพลงบนสื่อแตกต่างจากการแสดงบนเวทีเหมือนในยุคแรก ชนิชา ปรีสัญญากุล [1] อธิบายว่าท่อนพูดของตัวละครในบทเพลงของวิทยุ ใจพรหม ใช้ภาษาท้องถิ่นคำเมืองเป็นหลัก โดยมีภาษากลางสอดแทรกบ้างเนื่องจากต้องการถ่ายทอดความเป็นล้านนาเพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกใกล้ชิดกับเหตุการณ์ บทพูดที่เป็นภาษาคำเมืองช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวละคร บุคลิก ลักษณะ พฤติกรรม และความคิดของตัวละครได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น

ในส่วนของแบบแผนการประพันธ์บทเพลง หรือคีตลักษณ์ (Musical Forms) บทเพลงที่วิทยุ ใจพรหม ประพันธ์นิยมใช้รูปแบบ AAA หรือรูปแบบสโตรฟิก (Strophic Form) คือมีลักษณะแนวทำนองเดียวตลอดแต่มีการเปลี่ยนเนื้อร้อง โดยมีจำนวนมากถึง 12 จาก 15 บทเพลง ลักษณะของเพลงแนวทำนองเดียว และใช้การเปลี่ยนเนื้อร้องในแต่ละท่อนด้วยทำนองเดียวกัน [5] แบบแผนการประพันธ์เพลงในลักษณะดังกล่าวมีส่วนสำคัญที่ส่งผลให้เพลงของวิทยุ ใจพรหม ทำนองติดหู สามารถสร้างการจดจำ ประกอบกับเนื้อเพลงที่มีเนื้อหาใกล้ตัว สนุกสนาน ขบขัน สร้างความบันเทิง และร้องตามได้ง่าย จึงทำให้บทเพลงต่าง ๆ เป็นที่นิยมในกลุ่มผู้ฟังนั่นเอง

แนวคิดตลกที่วิทยุ ใจพรหม ใช้ในการประพันธ์เพลงมากที่สุด Relief theory หรือทฤษฎีการผ่อนคลาย ซึ่งมีลักษณะการสร้างเสียงหัวเราะ ขบขัน ลดความตึงเครียดทางจิตใจ ประเด็นทางสังคมที่หยิบยกมาประกอบในเพลงจะนำเสนอในลักษณะของอารมณ์ขันแทนที่ความรู้สึกด้านลบ ซึ่งวิมลวรรณ ขอบเขต [6] กล่าวว่าเพลงตลกคำเมืองมีการสะท้อนลักษณะวิถีชีวิต และทัศนคติของคนภาคเหนือในเชิงการมองโลกแง่ดีอีกด้วย อย่างไรก็ตามผลการวิจัยพบว่า การประพันธ์เพลงตลกจากกลไกของโครงเรื่อง (Plot Device) ที่มีความคล้ายคลึงจากสถานการณ์ที่จะสร้างเสียงหัวเราะก็ต่อเมื่อทำเรื่องบังเอิญ หรือเรื่องเหลือเชื่อให้เห็นว่าเป็นเรื่องจริง รวมถึงการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับความเข้าใจผิดความปรารถนาที่สวนทางกัน ความไม่ถูกกาลเทศะก็เป็นแนวทางที่วิทยุ ใจพรหม ใช้มากในบทเพลง อย่างไรก็ตามดิณิสา เมลานนท์ [7] กล่าวถึงวิธีแสดงความตลก หรือมุขตลกในการละเล่น และการแสดงของไทยที่มักเกี่ยวข้องกับเรื่องราวหรือพฤติกรรมจากการศึกษาพบว่า การประพันธ์เพลงของวิทยุ ใจพรหม มีวิธีการแสดงความตลกสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

1. การไล่เสียง เป็นการชักถามหรือชักพอกตัวละครอื่น ๆ เพื่อให้ทราบความจริง
2. การตบตี เป็นการแสดงเจตนาร้ายต่อตัวละครอื่น ๆ ด้วยการกระทำทางกาย ทั้งที่ใช้อาวุธและมือเปล่า
3. การด่า เป็นการใช้อาวุธรุนแรงและเปิดเผย แสดงออกซึ่งความโกรธและการมุ่งร้ายต่อตัวละครอื่น
4. การขู่เข็ญ เป็นการแสดงกิริยาที่บ่งบอกถึงเจตนาที่จะทำร้ายตัวละครอื่น
5. การพูดขู่ เป็นการแสดงกิริยาที่บ่งบอกถึงเจตนาที่จะทำร้ายตัวละครอื่น
6. การลวง เป็นการพูดเพื่อให้ตัวละครอื่นเข้าใจผิดหรือเกิดความสงสัยในเจตนาของผู้พูด
7. การวิงวอน เป็นการกล่าววจาเพื่อขอร้องตัวละครอื่นอย่างเกินสมควร
8. การเสียดสี เป็นการใช้อาวจาเพื่อให้ตัวละครอื่นโกรธ เจ็บใจ หรือละอายใจ แต่ไม่ใช่เป็นการกล่าวอย่างตรงไปตรงมาโดยที่ผู้พูดจะมีเจตนาร้ายหรือไม่ก็ตาม
9. การแก้ตัว เป็นการกล่าววจาจากลบเลื่อนความผิด หรือให้ผู้พูดพ้นผิด
10. การโอ้อวด เป็นการกล่าววจาให้ตัวละครอื่นเข้าใจว่าผู้พูดมีความสามารถในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกินกว่าความเป็นจริง หรือทั้งไม่มีความจริง
11. การยั่วแหย่ เป็นการกล่าววจาล้อเลียนตัวละครอื่น โดยไม่มีเจตนาร้าย
12. การพรั่นเพ้อ เป็นการกล่าววจาแสดงความวิตก ความน้อยใจเกินสมควร
13. การกลั่นแกล้งหรือการแกล้ง เป็นการกระทำซึ่งเป็นผลทางร่างกายแก่ตัวละครอื่น แต่ไม่รุนแรง

ผู้วิจัยพบว่า สิ่งที่หนุนส่งความบันเทิงในบทเพลงนอกเหนือจากกลวิธีสร้างสรรค์ความตลกตามแนวคิดทฤษฎีตลกต่าง ๆ อาจเกิดจากทำนองเพลงสนุกสนาน จังหวะเพลงที่คึกคัก การเต้น การแต่งกาย และลักษณะภาษาที่ใช้ในบทเพลง (ภาษาคำเมือง ภาคเหนือ) รวมถึงการถ่ายทอดเสียง (เสียงพูดไม่ชัดของคนต่างด้าว เสียงของคนขี้เมา เสียงของนักแสดง เสียงขมขู่ การขึ้นเสียงโมโห เสียงดุ รวมถึงเสียงอ่อย ๆ) ล้วนมีส่วนหนุนส่งความบันเทิงให้บทเพลงมีความน่าติดตาม และสร้างความสนุกสนานได้ด้วย

จากการวิเคราะห์เนื้อหาการประพันธ์เพลงพบว่า แต่ละบทเพลงมีการใช้องค์ประกอบของการเล่าเรื่องโครงเรื่อง (Plot) ความขัดแย้ง (Conflict) ตัวละคร (Character) แก่นความคิด (Theme) ฉาก (Scene) มุมมองในการเล่าเรื่อง (Point of view) สัญลักษณ์พิเศษ (Symbol) เครื่องแต่งกาย (Costume) ครบทุกองค์ประกอบ โดยแต่ละองค์ประกอบจะถูกนำเสนอผ่านทางเสียง หรือภาพที่นำเสนอผ่านทางมิวสิกวิดีโอ และในบางองค์ประกอบถูกนำเสนอทั้งเสียงและภาพที่นำเสนอผ่านทางมิวสิกวิดีโอ นอกจากนี้การประพันธ์เพลงของวิฑูรย์ ใจพรหม มีลักษณะเนื้อหาคล้ายการเล่าเรื่องของละครหรือภาพยนตร์ แต่ด้วยระยะเวลาในการนำเสนอที่บทเพลงกับภาพยนตร์มีความยาวที่แตกต่างกันทำให้แต่ละองค์ประกอบของการเล่าเรื่องในบทเพลงขาดมิติของความคิดด้วยข้อจำกัดดังที่กล่าวมา นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างเพลงตลกคำเมืองทั้ง 15 เพลง มิได้มีแก่นเรื่องเกี่ยวกับความรักเข้ามาเป็นพื้นฐาน ซึ่งตรงกันข้ามกับเพลงละครโทรทัศน์ ที่อุษา แซ่จิ๋ว [8] รายงานผลงานวิจัยเรื่องกลวิธีเล่าเรื่องของบทเพลงเพลงประกอบละครในละครโทรทัศน์ไทย ด้วยอาจเป็นเพราะเพลงตลกคำเมืองมิได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความซาบซึ้ง ประทับใจ ตราตรึง หรือเข้าถึงความรู้สึกลึกซึ้งของผู้ฟัง เช่น เพลงประกอบละครโทรทัศน์ที่มีประเด็นเกี่ยวกับเรื่องความรัก ทั้งถูกรัก และไม่ถูกรัก เพลงตลกคำเมืองมีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อความสนุกสนาน เฮฮา เรียกรอยยิ้ม ผ่อนคลาย และให้ความบันเทิงเท่านั้น

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า การเล่าเรื่องของเพลงตลกคำเมืองเป็นการสื่อสารทางเดียว (One way Communication) ที่มุ่งบอกความต้องการส่วนบุคคลนำเสนอผ่านตัวละครหลัก มีการใช้สัญลักษณ์ในเพลงตลกคำเมืองที่โดดเด่นในทุกเพลงคือการใช้คำพื้นเมือง และสำเนียงภาษาท้องถิ่น เป็นสัญลักษณ์ที่ถูกใช้มากที่สุด ส่วนของสัญลักษณ์ทางภาพพบว่า ถูกนำเสนอผ่านมิวสิกวิดีโอ และเนื้อหาเพลง ปรากฏการใช้สัญลักษณ์ทางเพศสะท้อนผ่านทางร่างกาย และสัญลักษณ์ของความเป็นลูกทุ่งคำเมืองที่สะท้อนผ่านการแต่งกาย

ด้านคุณค่าทางวรรณศิลป์พบว่า บทเพลงตลกคำเมืองมีการใช้ศิลปะในการถ่ายทอดภาษาตามแนวคิดคุณค่าทางวรรณศิลป์ครบถ้วน ราชบัณฑิตยสถาน [9] ให้ความหมายวรรณศิลป์ หมายถึง ศิลปะในการแต่งหนังสือ ศิลปะทางวรรณกรรม วรรณกรรมที่ถึงขั้นวรรณคดี หนังสือที่ได้รับการยกย่องว่าแต่งดี แต่ด้วยลักษณะหรือสไตล์การประพันธ์และกับแนวเพลงตลกคำเมือง ทำให้คุณค่าทางวรรณศิลป์ในบทเพลงตลกคำเมืองมีลักษณะแตกต่างจากคุณค่าทางวรรณศิลป์ในการประพันธ์หนังสือ โคลงกลอน หรือบทกวี เนื่องด้วยบทเพลงตลกคำเมืองมีความเชื่อมโยงกับความเป็นท้องถิ่น ภาษาที่ใช้สื่อสารในบทเพลงสะท้อนปัญหา คามคมคาย ให้ได้รู้สึกเจ็บ ๆ คัน ๆ มากกว่าให้ความบันเทิง มีกลิ่นโทนของการหยิกแหยงหยอก ให้ความขบขัน มากกว่าสร้างความรู้สึกคล้อยตาม นอกจากนี้บทเพลงตลกคำเมืองยังให้ความประทับใจในการเล่นคำสำนวนโวหารมากไปกว่าการให้ความไพเราะแบบบทกวี ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ทำให้บทเพลงตลกคำเมืองเข้าถึงเนื้อหาสาระของบทเพลงได้ง่าย เข้าใจได้โดยไม่ต้องแปล หรือถอดความ ประกอบกับเนื้อหาเรื่องราวที่ประพันธ์ในบทเพลงให้ความใกล้ชิดเข้าถึงง่าย ความเป็นท้องถิ่นสูง มากกว่าที่ผู้ฟังจะต้องสร้างสรรค์จินตนาการใด ๆ ร่วม

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนจากมหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต

เอกสารอ้างอิง

- [1] ชนิชา ปรีชญญกุล. (2556). *การศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบและเนื้อหาเพลงคำเมืองของวิสุรย์ ใจพรหม และเหินฟ้า หน้าเลื่อม* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- [2] Buijzen, M., and Valkenburg, P. M. (2004). Developing a typology of humor in audiovisual media. *Media Psychology*, 6(2), 147-167. https://doi.org/10.1207/s1532785xmep0602_2
- [3] กาญจนา แก้วเทพ. (2542). *การวิเคราะห์สื่อ: แนวคิดและเทคนิค*. กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพรส โปรดักส์ จำกัด.
- [4] จิตต์นิภา ศรีไสย์, ประนอม วิบูลพันธ์, และอินทร์วุธ เกษตรชนม์. (2551). *วรรณคดี และวรรณกรรม*. กรุงเทพฯ: บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด.
- [5] คมสันต์ วงศ์วรรณ. (2550). *คีตลักษณ์ หรือรูปแบบ*. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- [6] วิมลวรรณ ขอบเขต. (2557). *การสร้างสรรคภาษาและภาพสะท้อนสังคมของเพลงตลกคำเมือง* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- [7] นิสา เมลานนท์. (2541). *การเล่นและการเล่นจำอวดพื้นบ้าน*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- [8] อุษา แซ่จิ๋ว. (2560). *เรื่องกลวิธีเล่าเรื่องของบทเพลงเพลงประกอบละครในละครโทรทัศน์ไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- [9] ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.